

Zo is leren over erfgoed speels en spannend

Verschillende erfgoedinstellingen, leerkrachten, een videomaker en schrijvers werkten afgelopen jaar aan vier erfgoedlesprojecten voor het basisonderwijs op Goeree-Overflakkee. Leerlingen van groep 3 tot en met groep 8 maken via deze lesprojecten op speelse en spannende manier kennis met een aantal bijzondere erfgoedlocaties op het eiland: Fort Prins Frederik bij Ooltgensplaat, sporen van de visserij, de unieke havenkanalen en bunkerroute De Punt bij Ouddorp.

"De lesprogramma's kennen een drie-lessen-structuur", vertelt Karen de Moor, die vanuit Kunstgebouw de erfgoedprojecten heeft ontwikkeld. "Met de eerste les bereidt de leerkracht een bezoek aan een erfgoedlocatie voor, de tweede les bestaat uit een bezoek aan een erfgoedlocatie of een gastles in de klas en de derde les betreft de verwerking van les twee. De programma's bieden een speelse, spannende manier om met cultureel erfgoed in de klas aan de slag te gaan, door animatievideo's, spellen, onderzoek, creatieve verwerking en meer."

De nieuwe lesprogramma's zijn een

toevoeging vanuit Cultuureducatie Met Kwaliteit (CMK). Dat is een landelijk programma om het cultuuronderwijs te borgen op de basisscholen. De gemeente Goeree-Overflakkee heeft dit programma omarmd.

In het DNA

Hugo Derweij is de regionale projectcoördinator van CMK: "Op vraag van de basisscholen wilden we een programma voor erfgoedonderwijs opzetten. Dit in navolging van het muziekonderwijs op de scholen, dat via het Muziekgebouw Goeree-Overflakkee loopt en prima voldoet. Een werkgroepje

heeft erfgoedthema's geselecteerd die in het DNA van het eiland zitten: visserij, landbouw, vervoer en reizen, sporen van strijd, tradities en gebruiken, religie en landschap."

Er was al het een en ander, zoals lesprogramma's over het kofjekokertje en het koeienwachtertje van het Streekmuseum Goeree-Overflakkee, Kaboem! en Plons! van WO2GO, Zandstad van Stichting Podium Goeree-Overflakkee en de visserij. Derweij: "En nu zijn er dus vier prachtige nieuwe onderwijsprojecten bijgekomen, waar de scholen heel blij mee zijn. Bovendien ben ik druk bezig om alle basisscholen op het eiland te voorzien van dertig Boomsma-stripboeken over het erfgoed op Goeree-Overflakkee."

Volgens Hugo Derweij is het aanbod aan lesprojecten constant in beweging. "Dit omdat er steeds weer nieuwe inzichten en wensen zijn. Een project kan veranderen of vervallen en er komen nieuwe projecten bij. Zo zijn er lessen in de maak over het dialect. En er zijn nog genoeg wensen voor projecten over bijvoorbeeld archeologie, tramsporen, rituelen en streekverhalen."

Vier lesprogramma's

- Vrienden van het Fort
- Van haven naar zee (havenkanalen)
- Dissers van Goeree-Overflakkee
- Stiekem seinen (bunkers)

'Ik weet hoe dik die muren zijn: superdik'

"Wisten jullie dat er een uiltje in de kazerne zit? Twee zelfs. Ze hebben samen een nestje", zegt gids Martijn Lambert. De leerlingen uit groep 3 en 4 van openbare basisschool De Regenboog hangen aan zijn lip. Er blijken meer 'huisdieren' op Fort Prins Frederik te zijn. Bijvoorbeeld een pauw, die net een hoop geluid laat horen. "Het lijkt wel een olifant", vindt een van de kinderen.

De leerlingen hebben op school al een paar boeiende lessen over Fort Prins Frederik gehad. Via een filmpje maakten ze kennis met fortbewoners als Berend de Bakker, Simon de Chirurgijn en Pim de Plaagsoldaat. Met voorwerpen in een grote soldatenkist kwamen ze meer te weten over de beroepen van die figuren en ook over de smid, de duivenmelker en de beheerder van het kruitmagazijn. Zelf een fort in elkaar knutselen hoorde er ook bij.

En nu dan ook een bezoek aan Fort Prins Frederik. Door de kinderen van De Regenboog is dat een wandelingetje van tien minuten...

"We hebben dit fort te danken aan de Fransen", vertelt Martijn Lambert terwijl hij de recent gerestaureerde geschutstoren aanwijst. "Aan de andere kant van het water is nog zo'n fort: Sabina. Frederik en Sabina zijn broertje en zusje."

Een meisje vindt het erg interessant: "Mijn moeder heet ook Sabina."

"Straks gaan we naar binnen. Dan zien jullie de bakkerij van Berend de Bakker", vervolgt Lambert, die behalve gids ook beleidsmedewerker Cultuur en Erfgoed bij de gemeente is. "Kijk eens naar die muren. Weten jullie hoe dik die zijn?"

"Ja", zegt een jongen, "superdik."

Lambert: "Weet je waarom? Omdat er zware kanonnen bovenop stonden. Er zit trouwens een hele grote waterkelder onder de toren. Spannend hè? Soldaten? Nee, die zijn er niet meer... Zullen we maar gauw naar binnen gaan?"

Meer lesprogramma's

Het lesprogramma heet 'Vrienden van het Fort' en is door Kunstgebouw ontwikkeld voor de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Dat geldt ook voor drie andere lesprogramma's voor de basisscholen. Die gaan over de visserij, de havenkanalen (allebei voor groep 5 en 6) en de bunkerroute op De Punt bij Ouddorp (groep 7 en 8).

U.l.n.r. Lilly Boeter, Nienke Dirksen, Daphne Molenaar, Jorinde van Burg, Pauline van der Lede en Geert-Jan Verbaas.

Juniorreporter Jeanne Huizer (links), Anne-Lotte de Geus en Iris van Noord.

Erfgoedlijn en CSG Prins Maurits

Prins Maurits-leerlingen actief voor de erfgoedlijn

Twee groepjes havo-3-leerlingen van de Christelijke Scholengemeenschap (CSG) Prins Maurits (PM) in Middelharnis hebben afgelopen schooljaar opdrachten uitgevoerd voor de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

Eén opdracht was het voorbereiden en promoten van het publieksevenement van de erfgoedlijn tijdens Open Monumentendag op 11 september op Fort Prins Frederik. En dan vooral activiteiten bedenken om kinderen en de jeugd naar het event te trekken. Lilly Boeter, Jorinde van Burg, Nienke Dirksen, Pauline van der Lede, Daphne Molenaar en Geert-Jan Verbaas hebben er een aantrekkelijk programma van gemaakt. Of alles wat ze hebben bedacht in september te zien en te beleven is, hangt af van de coronaregels. Kan het publieksevenement dit jaar niet doorgaan, dan schuift het door naar 2022. Het resultaat van de

andere opdracht is nu al zichtbaar. Kijk maar naar de juniorspagina's in dit Erfgoedmagazine. Ze zijn gemaakt door Anne-Lotte de Geus en Iris van Noord, samen met onze juniorreporter Jeanne Huizer.

Leren in de echte wereld

Door de samenwerking tussen de PM en de erfgoedlijn kan de school de leerlingen ook culturele projecten aanbieden bij het vak Verrijk & Praktijk. "Door de leerlingen zijn dit mooie ervaringen. Het is leren in de echte

wereld", zegt Marco de Jonge, teamleider havo 3, 4 en 5.

De erfgoedlijn is ook blij met de samenwerking, want die wil zoveel mogelijk jongeren laten kennismaken met het erfgoed op Goeree-Overflakkee. Patty van der Kleij, projectleider van de erfgoedlijn namens de provincie Zuid-Holland: "Het erfgoed is van ons allemaal, of je nu oud bent of jong. Daarom is het goed dat we ook jongeren laten meedenken en dat wij goed naar ze luisteren."

Doortzetting van de samenwerking tussen de PM en de erfgoedlijn ligt voor de hand, want de twee groepen leerlingen hebben nu een mooi resultaat afgeleverd. Door het komende schooljaar zijn er weer ideeën voor nieuwe opdrachten voor de leerlingen.

Erfgoedmagazine junior

Visser-leven...

Als je vroeger bij een vissersgezin hoorde waren de vaders bijna altijd op zee en de moeders zorgden voor het huis. Er waren altijd wel mensen op de werf bezig. Er moesten zeilen en touwen gemaakt en proviand ingeslagen worden voordat er een schip kon uitvaren. De kinderen moesten in die tijd ook al vroeg werken. De meesten gingen dus niet naar school net als jullie, want ze moesten hard werken.

Kanalen van Goeree-Overflakkee

Het eiland wat je nu kent zag er eerst heel anders uit. Toen de mensen hier langzaam naartoe kwamen groeven ze sloten en havens waarbij ze dorpen stichtten. Het ging heel goed met de handel in de oogsten en de visserij. Maar er waren nog wel gevaren, er waren namelijk overstromingen, dus gingen ze inpolderen. Daardoor kwamen de dorpen wel steeds verder van het open water. Maar daar was gelukkig ook een oplossing voor, er werden kanalen gemaakt. Zo bleven de dorpen verbonden en konden ze per schip naar het vasteland. En het is best uniek want nergens op de hele wereld vind je zoveel havenkanalen als op Goeree-Overflakkee.

Zoek de 9 verschillen

Puzzel stiekem seinen

In de Tweede Wereldoorlog bedachten veel mensen manieren om hun geheime boodschappen over te brengen, zonder dat de vijand erachter kwam. Wij hebben ook een codetaal bedacht, kunnen jullie hem ontcijferen?

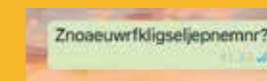
Door deze codetaal moet je goed letten op het aantal letters van het woord of de zin, want de hoeveelheid letters moeten namelijk altijd kwadraten zijn, het klinkt heel ingewikkeld maar dat is het niet. Een kwadraat is de uitkomst die je krijgt als je twee dezelfde cijfers met elkaar vermenigvuldigt (x) bijvoorbeeld $2 \times 2 = 4$. Dan moet het woord dus 4 letters hebben.

Doorbeeld:

Ik wil de zin: Zullen wij morgen afspreken? Naar mijn vriendin sturen. Deze zin heeft 25 letters/tekens, -> dus je maakt een schema van 5 vakjes bij 5 vakjes. -> je zet de letters van boven naar beneden in het schema

z	n	o	a	e
u	w	r	f	k
l	i	g	s	e
l	j	e	p	n
e	m	n	r	?

-> stuur de letters van links naar rechts naar je vriendin.

WO2GO

Nu jij!

Kun jij de volgende drie berichten ontcijferen?

- Pseadlhgadaeroatortrortlnup
- odentkavddeaikagnjoaedamr
- Ooubogoirjlsr!

Het is gezellig aan boord van de Anna Jacoba...

Hallo jongens en meiden! Wij zijn Jeanne, Anne-Lotte en Iris. Wij zijn met schipper Coerd gaan varen en hebben hem vragen gesteld. Lezen jullie mee?!

We staan nu bij de haven van Middelharnis.

Meneer de schipper, wat is uw taak eigenlijk op de Menheerse werf?

"Dat is een goeie! Pas heb ik visitekaartjes laten maken, alleen was het nog moeilijk wat ik erop moest schrijven, want ja wat ben ik nou eigenlijk? Toen heb ik werfbaas/krullenjongen erop gezet. Als er houten schepen werden gemaakt moest de krullenjongen de houtkrullen van de grond opruimen. Dat was de laagste rang op de werf, dus ik doe eigenlijk alles op de werf: boten maken, de boel netjes houden en ja ook de toiletten moeten schoongemaakt worden. Er zijn ook vrijwilligers. Ik vind het heel fijn dat zij mij helpen!"

Wat gebeurde er vroeger op de Menheerse werf en in de haven van Middelharnis?

"Vroeger was het een hele belangrijke vissershaven waar grote en kleine boten lagen. De mensen op de Menheerse werf maakten en repareerden de (vissers)schepen."

Wat is er zo bijzonder aan het standbeeld het kofjekokertje?

"De kinderen thuis hebben vast weleens het standbeeld van het kofjekokertje bij de haven gezien. Dat zijn jonge jongens, al vanaf 12 jaar, die graag aan boord wilden werken van een vissersschip en die dus niet zoals jullie op school zitten en elke avond veilig kunnen gaan slapen, nee dat was best eng op de grote zee. Zij moesten koffie zetten, schoonmaken en ook al koken voor de vissers. Eigenlijk is dit dus een beetje hetzelfde als dat de krullenjongen aan de haven deed."

Ja, daar is het bootje! We gaan een stukje varen, maar...

Wat voor soort boot is dit nu eigenlijk en konden wij als passagiers vroeger ook mee varen?

"Het is het kleinste veerpontje van de RTM waar voetgangers en ook fietsen op konden. Dan bracht hij mensen van de ene naar de andere plek over het water." Kapitein Chris is eigenaar van dit bootje en ook medewerker van het RTM-museum: "Vroeger kon je altijd met de Anna Jacoba mee varen, hij was altijd beschikbaar je hoefde maar aan de bel te trekken en hij kwam al aan varen. Dat is handig hé ;). Passagiers gingen met een andere grote pont naar Middelharnis waar zelfs vrachtwagens op konden."

Het is erg gezellig aan boord, Wij zitten op het fietsdek want dit bootje maakt heel veel geluid. We gaan bijna onder de brug door de haven uit. Het is best spannend of we eronderdoor passen, Ja het is

gelukt! We gaan nu aanleggen bij de steiger van het Havenhoofd ('t Hoad). Daar ben je misschien wel eens naar het strandje geweest, waar je lekker kunt spelen.

Hier is ook veel te zien... een huisje, koffers en een echte tramrails! Kunt u hier wat over vertellen?

"In het huisje zat de stationsjuffrouw, je kon er kaartjes kopen en de koffers van de passagiers konden er worden opgeborgen, want ja, je ging met de tram, vandaar de rails."

Kunnen andere kinderen straks ook mee met deze avontuurlijke boottocht en uw mooie verhalen horen?

"Ja, zeker weten! Op woensdag en zaterdag gaan wij vanaf de Menheerse werf naar het 't Hoad varen. Dit is gratis en superleuk om een keer mee op avontuur te gaan. En als je naar het eilandje Blik wilt om vogels te spotten kan dat ook."

Heeft u nog iets wat u graag aan de kinderen wilt vertellen?

"Je mag altijd naar de werf komen om bij de tijt tafel te kijken en je kan er heel veel leren over boten en ook over 'oude troep', zullen we maar zeggen, haha."

Het was een heerlijke leerzame middag op het water. We werden zelfs bij 't Hoad nog verwend met een lekker ijsje! Iedereen heel erg bedankt!

Tip!

Misschien leuk om ook mee te varen met het bootje.

Anne-Lotte, Iris, kapitein Chris, schipper Coerd en Jeanne.

...en nu.

Toen...

Haven Stellendam

Beleef de historie aan de Stellendamse haven

Al wandelend over het jaagpad langs het havenkanaal van Stellendam, kun je je best een voorstelling maken van de tijd dat de vissers en beurtschippers onderweg waren naar de haven. Of de haven juist verlieten. Helemaal aan het eind van het jaagpad is het verleden zelfs tastbaar gemaakt. Daar, bij de uitgang van de oude haven Stellendam staat namelijk een replica van de lichtopstand die de schepen de weg wees in het donker. Even uitrusten en deze bijzondere plek op je in laten werken? Dat kan, want er staat ook een zitbank.

in Stellendam meebeslissen over het ontwerp want ze maken deel uit van de jury. Ze krijgen bovendien een gastles van de kunstenaar die het kunstwerk gaat maken.

Wie dat wordt? Dat moet deze zomer duidelijk zijn. Na de uitvraag onder lokale kunstenaars en de jurering van de ingediende ontwerpen. In de jury zitten de dorpsraad, de gemeente, de provincie, Disserrijvereniging Zuid-West, een onafhankelijke kunstenaar en natuurlijk een aantal leerlingen van de basisscholen.

Meer weten over de geschiedenis van de Stellendamse haven? Aan de andere kant van de dijk, bij het oplaadpunt voor elektrische fietsen, staat een informatiepaneel.

Het jaagpad is opgeknapt, de lichtopstand en de bank zijn geplaatst. Maar er gaat nog meer gebeuren aan de Stellendamse haven. De havenkom bij het gedeelte bij de steiger van de zalmschouwen – stap eens aan boord voor een vaartochtje! – krijgt dit jaar een veel aantrekkelijker uiterlijk. Er komt meer groen, waaronder fruitboomjes, en de bestrating maakt plaats voor een schelpenpad. Door het bruggetje aan

de oostzijde van de haven staat een restauratiebeurt op het programma.

Tegen het botenhuis komt een kunstwerk van glaskunstenaar Ellen de Bok uit Goedereede. Daarnaast staat er straks een kunstwerk. Hoe dat eruit gaat zien? Dat is nog niet precies bekend. Zeker is dat er een link komt met de historie van de visserij en de haven. Ook zeker is dat de kinderen van de basisscholen

Avonturen op het Fort

Ben je ooit op het fort van Ooltgensplaat geweest? Als je er nog nooit bent geweest zou ik er zeker naartoe gaan.

Het is al iets meer dan 200 jaar oud en toen waren de Fransen de baas hier. Napoleon zou om het land te verdedigen daar een fort bouwen en noemde het fort Duquesne. Toen de dorpingen van Ooltgensplaat de Fransen uit het fort verjaagden, hebben ze het fort een andere naam gegeven namelijk Fort Prins Frederik. Later is het nog gebruikt door de Duitsers. En daarna werd het fort niet meer gebruikt voor verdediging.

Kinderen van basisschool De Regenboog in Ooltgensplaat hebben het lesproject van het Fort gedaan, ze gingen bijvoorbeeld het fort namaken. Dat is goed gelukt bij het fort hiernaast!

Ga eens varen

Varen met een zalmschouw of een trapkano is mogelijk via www.groenevaartgo.nl of 't Wapen van Stellendam: 0187 - 491 376.